Anatol EREMIA
Institutul de Filologie al AŞM
(Chişinău)

DERIVAREA NUMELOR PROPRII: PROCEDEE SEMANTICE

Derivation of proper nouns: semantic procedures

Abstract. The semantic derivation is an active process of words' formation. This phenomenon represents the transfer of the noun from one object to another. This process generates the formation of common nouns (appellatives) and proper nouns (toponyms, anthroponyms etc.). This article focuses on the formation of onymic units, especially of place names, through the semantic derivation.

The toponymisation is done by the words' functional-semantic extending in the denomination (polysemy) process, by the name transferring because of a comparison (metaphor) by replacing the name in situations of contiguity (metonymy), by substituting the name on the strength of real or imaginary analogies (symbolisation). A special phenomenon is the passing of proper names into the category of common names (appellativisation); this process is also studied in the article.

Keywords: analogy, anthroponymy, appellativisation, denomination, semantic derivation, metaphor, metonymy, symbolism, toponymisation.

Limba română, pentru a-şi îmbogăți în permanență vocabularul, recurge de obicei la mijloacele proprii de creare a noilor cuvinte. Principalele procedee interne de îmbogățire a vocabularului sunt derivarea şi compunerea. Ambele procedee presupun alcătuirea cuvintelor din elemente semnificative minime (radicale, sufixe, prefixe) şi din structuri complexe (teme, cuvinte întregi). Cuvinte noi însă pot fi formate şi fără a se proceda la îmbinări de elemente şi unități lingvale complexe. Acumularea de sensuri constituie un procedeu specific de creare a unităților lexicale, cunoscut în lingvistică cu denumirea *derivare semantică*. Prin acest procedeu se caracterizează cuvintele polisemice, metaforice, metonimice, simbolice, precum şi apelativele provenite din nume proprii.

Polisemia. Fenomenul polisemiei constă în extinderea semnificației cuvintelor în procesul denominației realiilor din același domeniu sau din domenii diferite. Prin transfer semantic se obțin noi denumiri pentru a desemna mulțimea de entități reale: ființe, lucruri, fenomene, acțiuni, însuşiri. Numeric aceste entități ating cifre deosebit de mari. Pentru a le denumi e nevoie de termeni şi cuvinte extrem de numeroase. Polisemia, într-un fel anume, reduce procesul de creare a unităților denominative, în sistemul limbii păstrându-se astfel un echilibru între cele două laturi ale unităților lingvale – complexul sonor (semnificant) şi conținutul semantic (semnificat). Conform unor statistici, 70-80% din cuvintele lexicului activ al oricărei limbi sunt polisemantice.

BDD-A26967 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:01:28 UTC)

Capacitatea cuvintelor dintr-o limbă naturală de a avea mai multe sensuri este o categorie semantică fundamentală şi universală care se manifestă în fiecare limbă dezvoltată. Sub aspectul formării cuvintelor polisemia ţine de derivarea semantică, considerată drept unul dintre procedeele active de creare a cuvintelor. Termenul este de origine greacă: *polis* „mult", *semaino* „a consta din". Şi în cazul polisemiei se poate vorbi despre cuvinte primare (nederivate, de bază) şi cuvinte secundare (derivate), precum şi despre sens primar şi sens secundar. Sensul primar este perceput spontan la auzul cuvântului (*ochi* „organul văzului"), fiind deci primul în ordinea importanţei. Pentru înţelegerea unui sens secundar este nevoie adesea de un anumit context (*ochi* „mugur", *ochi* „întindere de apă; baltă, lac" etc.). Însuşirea unui cuvânt de a avea mai multe sensuri este denumită de unii lingvişti *derivare internă* sau *autoderivare.* Unele cuvinte polisemantice cu aceeaşi formă pot avea sensuri înrudite (*baie* „îmbăiere, scăldare", *baie,* pl. *băi* „staţiune balneară") sau sensuri total diferite, acestea fiind calificate ca o m o n i m e propriu-zise (*mai* „a cincea lună a anului", *mai* „unealtă de lemn", *mai* „ficat"). Dacă primele unităţi polisemantice sunt înrudite şi etimologic, celelalte au cu totul altă proveniență, etimologic aparţinând unor idiomuri diferite.

Apelativele polisemantice au apărut în cadrul lexicului comun al limbii. Numele proprii polisemantice dispun, de regulă, de sensuri deosebite de cele ale apelativelor din care provin şi s-au format pe teren onomastic. Sensurile lor sunt de ordin secundar şi, pentru a fi înţelese, au nevoie de fiecare dată de anumite explicaţii, de un context (verbal, scris, situaţional). *Izvoare* poate însemna şi „loc cu multe izvoare", dar şi o aşezare umană (sat). *Cubolta* poate fi denumirea râului respectiv, afluent de stânga al Răutului, dar şi numele satului *Cubolta*, situat pe valea râului omonim. În plan sincronic, *Bălţi* este oiconimul actual ce denumeşte unul dintre principalele oraşe din partea de nord a Republicii Moldova, în plan diacronic (istoric, etimologic) însă, *Bălţi* este microtoponimul care desemna un loc cu multe bălţi pe valea Răutului, în zona căruia a luat fiinţă satul *Bălţi,* în baza căruia ulterior s-a format actualul oraş Bălţi.

Pământeni, denumirea unui cartier al or. Bălţi, este monosemantic, pentru că în plan onomastic denumeşte un obiect topografic unic, în timp ce etimonul său, apelativul *pământeni,* este un cuvânt polisemantic: 1) „trăitori sau locuitori ai Pământului", 2) „originari din ţară, băştinaşi, autohtoni, indigeni", 3) reg. „lucrători ai pământului; ţărani". De o gamă de sensuri mult mai largă dispune cuvântul primar *pământ:* 1) „planeta pe care o locuim", 2) „suprafaţa globului terestru", 3) „materia naturală din care e alcătuită partea de uscat a globului terestru; ţărână", 4) „întindere de uscat; continent", 5) „întindere de teren cultivabil; câmp, ogor", 6) „teritoriu, regiune, ţinut", 7) „ţară, patrie".

Polisemia în toponimie se realizează prin transferul numelor topice dintr-o categorie onimică în alta, acestea denumind în cele din urmă obiecte topografice diferite şi obţinând, bineînţeles, semnificaţii onimice deosebite faţă de cele iniţiale. În noua lor ipostază ele îşi schimbă sensul onimic, dar funcţia lor de bază rămâne constantă, servind deci ca unităţi denominative ce identifică şi individualizează obiectele desemnate. Dihotomia ce vizează diversitatea de realii denumite stă la baza următoarelor grupuri de nume topice:

BDD-A26967 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:01:28 UTC)

1. *Hidronime – oiconime*: *Bucovăț – Bucovăț* (Străşeni), *Cahul – Cahul* (oraş), *Camenca – Camenca* (oraş), *Căinari – Căinari* (Floreşti), *Cubolta – Cubolta* (Sîngerei), *Ialpug – Ialpug* (Cimişlia), *Lopatnic – Lopatnic* (Edineț), *Racovăț – Racovăț* (Soroca), *Râbnița – Râbnița* (oraş), *Tigheci – Tigheci* (Leova).

2. *Oronime – oiconime:* *Chetriş – Chetriş* (Făleşti), *Chetrosu – Chetrosu* (Anenii Noi), *Dealul Nant – Dealul Nant* (comasat cu Frunzăuca, Rezina), *Fundoaia – Fundoaia* (comasat cu Baurci-Moldoveni, Cahul), *Măgura – Măgura* (Făleşti), *Măgurele – Măgurele* (Ungheni), *Valea – Valea* (Soroca), *Vâlcele – Vâlcele* (Cantemir), *Zgura – Zgura* (comasat cu Zgurița, Drochia).

3. *Floronimice – oiconime:* *Aluniş – Aluniş* (Râşcani), *Codru – Codru* (Teleneşti), *Livezi – Livezi* (Soroca), *Plop – Plop* (Căuşeni, Donduşeni), *Plopi – Plopi* (Cantemir, Râbnița), *Salcia – Salcia* (Anenii Noi, Şoldăneşti), *Teiu – Teiu* (Grigoriopol), *Ulmu – Ulmu* (Ialoveni, Râbnița).

4. *Zoonimice – oiconime:* *Albina – Albina* (Cimişlia), *Albinița – Albinița* (Anenii Noi), *Cioara – Cioara* (Hânceşti), *Drochia – Drochia* (oraş şi sat, Drochia), *Lupăria – Lupăria* (Râşcani), *Veverița – Veverița* (Ungheni).

5. *Fortonime – oiconime:* *Gradişte – Gradişte* (Cimişlia), *Otac – Otac* (Rezina), *Orhei – Orhei, Orheiul Vechi* (Orhei), *Palanca – Palanca* (Ştefan-Vodă), *Troian – Troian* (Leova).

6. *Etnonime – oiconime:* *Cenac – Cenac* (Cimişlia), *Comrat – Comrat* (oraş), *Congaz – Congaz* (Comrat), *Lipoveni – Lipoveni* (Cimişlia), *Mingir –Mingir* (Hânceşti), *Unguri – Unguri* (Ocnița).

6. *Microtoponime – oiconime:* *Anini – Anini* (Hânceşti), *Bocşa – Bocşa* (Făleşti), *Buda – Buda* (Călăraşi), *Budăi – Budăi* (Orhei, Taraclia), *Câşla – Câşla* (Cantemir, Teleneşti), *Odaia – Odaia* (Nisporeni, Şoldăneşti), *Prisaca – Prisaca* (Cimişlia), *Ratuş – Ratuş* (Criuleni, Teleneşti).

În raport de omonimie apar şi unele antroponime, pe de o parte, şi oiconime, pe de altă parte: *Baroncea – Baroncea* (Drochia), *Batâr – Batâr* (Cimişlia), *Burghelea – Burghelea* (Făleşti), *Burlacu – Burlacu* (Cahul), *Crăciun – Crăciun* (Cantemir), *Gaşpar – Caşpar* (Edineț), *Goian – Goian* (mun. Chişinău, Dubăsari), *Petrunea – Petrunea* (Glodeni), *Stârcea – Stârcea* (Glodeni), *Voinescu – Voinescu* (Hânceşti). În sistemul antroponimic propriu-zis se constată opoziția onimică între prenume şi numele de familie, primele fiind unitățile onimice „migratoare”: *Bogdan, Călin, Dan, Florian, Gheorghe, Gogu, Nicolae, Sandu, Trofim, Vlad.*

O caracteristică esențială a polisemiei onimice rezidă în faptul că unităților denominative respective nu le sunt proprii semnificații afective, figurative. Prin aceasta se deosebesc de formațiile onimice metaforice şi metonimice.

Metafora. Ca fenomen lingvistic, metafora e definită ca procedeu semantic de formare a unităților lexicale noi. Procedeul metaforizării constă în transferul semantic al denumirii unui obiect asupra altui obiect printr-o comparație subînțeleasă. Partea de vorbire care asigură în mod efectiv desfăşurarea acestui procedeu este substantivul.

BDD-A26967 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:01:28 UTC)

Unităţile substantivale ale vocabularului sunt cuvintele cu cea mai mare frecvenţă în vorbire şi cel mai bine reprezentate numeric, dispunând totodată şi de cea mai mare încărcătură semantică şi de un sporit potenţial stilistic [1, p. 23]. De aici funcţiile lor principale – denominativă, comunicativă şi expresivă. Aceste funcţii le au atât substantivele de bază ale lexicului, numele comune (apelativele), cât şi numele proprii (toponimele, antroponimele etc.).

În plan lingvistic general, unităţile metaforice, atât cele apelative, cât şi cele proprii, comportă deopotrivă semnificaţii denotative şi semnificaţii conotative. În plan stilistic însă, în scopul obţinerii unor imagini figurative, creaţiile lexicale respective pot fi dotate cu semnificaţii expresive în mod diferit. De aici distincţia dintre metaforele limbii propriu-zise şi metaforele poetice.

Metaforele l i m b i i au apărut din nevoia de a crea noi unităţi denominative şi din necesitatea de a comunica. Aceste unităţi, denumite şi metafore d e n o m i n a t i v e, dispun de o imagine concretă şi de un anumit potenţial estetic. O accepţie general recunoscută este că mai toate cuvintele limbii au fost la început metafore [2, p. 212]. Prin aceasta se subliniază, în primul rând, caracterul lor denotativ şi comunicativ. Pe de o parte, se constată că prin pierderea vigorii lor expresive iniţiale, din cauza uzurii lor imaginative, unele metafore s-au transformat în simple complexe sonore [3, p. 89], având tendinţa de a deveni termeni veritabili [4, p. 35-36]. Se poate exemplifica această opinie prin lexemul *braţ* „parte a corpului omenesc; mână”, care, prin metaforizare, a ajuns să însemne „ramificaţie a cursului principal al unui râu”, iar într-un anumit context „parte a macaralei, utilaj mecanic folosit la ridicarea şi deplasarea greutăţilor”. Transformări similare a suferit şi entopicul *picior:* „membru inferior al corpului omenesc”; „ramificaţie în partea de jos a unui munte sau deal” (cf. expr. pop. *picior de plai*), „element pe care se sprijină partea de jos a unei mobile (masă, scaun, dulap)”. Modificări metaforice prezintă şi cuvântul *gură:* „organ cu ajutorul căruia se hrăneşte omul” şi „organ al vorbirii”, „deschizătură a unui obiect, instalaţii, încăperi”, „locul de vărsare a unui râu într-un fluviu sau în mare” (cf. expr. pop. *pe o gură de rai*). Metaforele denominative au apărut nu din necesităţi poetice, ci din cauza lipsei la moment a unei alte modalităţi care ar fi putut desemna obiectele din realitate [4, p. 31]. Cu toate acestea însă, ele nu şi-au pierdut complet semnificaţia expresivă iniţială, strălucirea lor poetică răzbate prin multitudinea de sensuri suprapuse şi structural ocurente.

Metaforele p o e t i c e, bineînţeles, dispun de un mai mare potenţial expresiv-artistic, atribuind cuvintelor plasticitatea şi prospeţimea inedită a ideilor şi sentimentelor. Originalitatea lor depinde nemijlocit de cutezanţa fanteziei şi acuitatea raţiunii poetului, de competenţa şi talentul creatorului. Într-un fel anume, ele poartă un caracter individual şi neobişnuit faţă de metaforele lingvistice caracterizate prin specificul lor colectiv şi obişnuit, sensul lor fiind înţeles de majoritatea vorbitorilor. Cf. *fulgere* „ochi ageri” din expresia *două fulgere sub pleoape; regină* „lună” din structura metaforică *regina nopţii; stele* „lacrimi” din sintagma *stele argintii sărate pe obrajii îmbujoraţi,* faţă de *coastă* „pantă” din *coasta dealului; cruce* „răspântie” din *crucea drumurilor; luminiş*

BDD-A26967 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:01:28 UTC)

„loc fără copaci în pădure; poiană” din *luminişul codrului; secătură* „lac care seacă vara” din *secătura de sub sat* etc. De fapt, metaforele respective, şi unele, şi altele, necesită anumite explicaţii sau un anumit context.

De context, pentru a fi înţelese, au nevoie adesea şi numele proprii. Inteligibile sunt, de obicei, microtoponimele entopice: *Balta, Dealul, Gârla, Hârtopul, Izvorul, Movila, Zăvoiul.* După formanţii pe care îi conţin (*-ani*/*-eni, -eşti*) ne putem da seama că toponimele *Alboteni, Bolocani, Cărpineni, Drăguşeni, Floreşti, Mărăndeni, Nicoreni, Stoicani, Tomeşti* etc. sunt denumiri de localităţi. Mai puţin înţelese sau unele complet neanalizabile sunt numele topice de circulaţie restrânsă, locală, provenite din cuvinte regionale, dialectale sau din istorisme, apelativele trecute în lexicul pasiv sau, în genere, dispărute şi uitate: *Barcul, Bârnagul, Feredeul, Japca, Paicu, Rănia, Scocul, Scruntarul, Tăura.* Doar localnicii din zonele respective sau specialiştii lingvişti pot desluşi semnificaţia toponimelor cu pricina, cunoscând că *barc* înseamnă „baltă”, „lac”; *bârnag* – „mal abrupt”, „deal înalt”; *feredeu* – „loc de scăldat; baie”, *japcă/japce* – „baltă”, „lac mic”; *paic* – „ostaş din garda de pază a curţii domneşti”; *rănie/renie* – „malul nisipos al unei ape (râu, lac, baltă)”, „insuliţă formată într-o apă curgătoare prin depuneri de pietriş şi nisip”; *scoc* – „deal înalt izolat”; *scruntar* – sinonim al lui *rănie, tău* – „băltoacă”, „mlaştină”.

De context sau de anumite explicaţii au nevoie toponimele străine, preluate din limbile altor populaţii: slave (*Drabişte, Işnovăţ, Lăpuşna, Lopatnic*), turcice (*Abaclia, Cahul, Cimişlia, Ciuhur, Ialpug, Turunciuc*), germană (*Eichendorf, Deneviţa, Iacobstal, Marienfeld*). Şi unele toponime metaforice româneşti necesită interpretări de ordin lingvistic.

Studiul etimologic şi analiza lexico-semantică a toponimelor metaforice pun în evidenţă factorii lor motivaţionali şi procedeele denominaţiei a obiectelor desemnate. Pentru denumirile entopice cu caracter metaforic au fost stabilite diversele cauze şi realităţi din lumea materială şi spirituală în momentul creării lor prin transfer lexico-semantic. Sub acest aspect se disting numele topice:

1. ***Hidronime:*** *Braţ* din *Braţul Nistrului*, ramificaţie a râului omonim (Olăneşti, Ştefan-Vodă) < *braţ* „organ al corpului omenesc; mână”; *Căldăruşa,* râuleţ, afluent de stânga al râului Camenca (Viişoara, Glodeni) < *căldăruşă*, diminutiv al lui *căldare; Căuşul,* lac în lunca Prutului (Pogăneşti, Hânceşti) < *căuş* „vas de lemn în formă de cupă”; *Cârja*, lac în valea Prutului (Cioara, Hânceşti) < *cârjă* „lemn (băţ) cu partea superioară îndoită sau bifurcată”; *Colacul*, lac în lunca Prutului (Crihana Veche, Cahul) < *colac* „un fel de pâine, de obicei împletită, în formă de inel”; *Crac* din *Cracul Sec*, râuleţ (Frumoasa, Călăraşi) < *crac* „fiecare dintre cele două părţi ale pantalonilor”; *Duruitoarea*, cascadă în albia râului Ciuhur, de la care îşi trage denumirea satul Duruitoarea (Râşcani) < *duruitoare*, derivat al vb. *a durui* „a face zgomot (despre apă)”; *Gâlgâitoarea*, loc în albia Răutului (Piatra, Orhei) < *gâlgâitoare*, derivat al vb. *a gâlgâi* „a curge cu zgomot (despre apă)”; *Gâtoiul*, loc în albia unei gârle din lunca Prutului (Vadul lui Isac, Cahul) < *gâtoi*, augmentativ al subst. *gât* „parte a corpului (la om şi animale); partea inferioară a gâtului”; *Guşă* din *Guşa Bălacei,* loc în albia gârlei Bălacea din lunca Prutului (Chircani, Cahul) < *guşă* „porţiune mai dilătată, sub formă de pungă, a esofagului

BDD-A26967 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:01:28 UTC)

(la păsări)”; *Oală* din *Oala Apei,* loc adânc în albia Prutului, unde se produce vârtej de apă; volbură (or. Cahul) < *oală* „vas cu gura largă folosit pentru prepararea sau păstrarea mâncărurilor”; *Ochi* din *Ochiul Mării,* lac mic cu izvor (Carahasani, Ştefan-Vodă), şi *Ochiul Pământului*, loc adânc noroios (Balatina, Glodeni) < *ochi* „organul văzului (la om şi animale)”, prin extensiune semantică „lac adânc”, „mlaştină”; *Oglinzi* din *La Oglinzi,* lacuri în lunca Prutului (or. Leova) < *oglindă,* pl. *oglinzi* „obiectul de sticlă reflectantă”, prin extensiune „suprafaţa lucitoare a apelor luminate de razele soarelui”; *Prag* din *Pragurile Nistrului*, loc în albia râului Nistru (Cosăuţi, Soroca) < *prag,* pl. *praguri* „partea de jos (orizontală) a unui toc de uşă”; *Ulcior* din *Ulcioarele de sub Sălcii,* loc în albia Prutului (Giurgiuleşti, Cahul) < *ulcior,* pl. *ulcioare* „vas de lut cu gâtul strâmt, folosit pentru păstrarea lichidelor”; *Vârcol* din *Vîrcoalele de sub Mal,* loc în albia Nistrului (Palanca, Ştefan-Vodă) < *vârcol,* derivat regresiv al vb. *a (se) vârcoli* „a se agita, a se zbate (despre ape)”. Din aceeaşi categorie onimică fac parte şi hidronimele motivate metaforic, a căror semnificaţie poate fi lesne înţeleasă: *Bâlbâitoarea, Ochiul Boului, Vărsarea, Vârtecuşul, Vârtejul, Zuruitoarea.*

2. ***Oronime:*** *Bâta,* deal (Tătăreşti, Străşeni), *Bâtca,* deal de formă rotunjită (Lopatnic, Edineţ) < *bâtă*, var. der. *bâtcă* „băţ gros cu măciulie la un capăt”; *Calu* din *Calul din Sus*, deal lung, întins, tărăgănat (Măgura, Făleşti) < *cal* „animal domestic folosit la călărie şi tracţiune”; *Capu* din *Capul Dealului*, parte a unui deal (Molovata, Dubăsari) < *cap* „partea superioară a corpului omenesc”; *Căzanu* şi *Căzanele,* vâlcele şi hârtoape în mai multe sate din raioanele Orhei, Călăraşi, Nisporeni < *cazan*, pl. *cazane* „vas mare de metal folosit pentru fiert sau încălzit”; *Căsoicele,* peşteri în malul stâncos al Răutului (Butuceni, Orhei) < reg. *căsoică,* pl. *căsoice* „locuinţă, căsuţă”; *Ceaunelul,* vâlcea de formă rotundă (Sineşti, Ungheni) şi *Ceaunelele*, hârtoape în mai multe sate din raioanele Briceni, Călăraşi, Străşeni, Şoldăneşti < *ceaunel,* diminutiv al lui *ceaun* „vas circular de fontă, folosit pentru prepararea mâncărurilor”; *Coama* din *Coama Dealului*, partea înaltă a unui deal (Caracuşenii Vechi, Briceni) < *coamă* „părul lung şi stufos de pe gâtul calului”; *Cofăica*, vâlcea de formă rotundă (Vatici, Orhei) < *cofăică,* diminutivul lui *cofă* „vas din doage de brad, în care se păstrează apa”; *Covăţele,* vâlcele închise (Cuhneşti, Glodeni) < *covăţea, covăţică,* diminutive ale lui *covată* „vas lunguieţ de lemn folosit la frământatul aluatului pentru pâine”; *Farfuria,* vâlcea de formă rotundă (Pepeni, Sângerei), şi *Farfuria Turcului,* fortificaţie de pământ de formă rotundă (Rudi, Soroca) < *farfurie* „vas rotund în care se serveşte mâncarea”; *Linia* din *Linia Ocnei,* drum prin pădure (Haragâş, Cantemir), şi *Linia Fălciului,* parte din calea ferată spre Fălciu (Iepureni, Cantemir) < *linie* „trăsătură de condei în prelungire”; *Muchia Fâneţului,* partea cea mai înaltă a unui deal (Bursuc, Floreşti), şi *Muchia Zâmbroaiei* (Coşcodeni, Sângerei) < *muchie* „linia care desparte două feţe ale unui corp; margine, limită”; *Ouşorul,* deal izolat de formă ovală (Pârjolteni, Călăraşi) < *ouşor,* diminutivul subst. *ou; Picior* din *Piciorul cel Lung*, ramificaţie de deal (Mileşti, Nisporeni) < *picior* „fiecare din cele două membre inferioare ale omului”, dar şi „piciorul calului”; *Scara Dealului,* pantă de deal în trepte (Butuceni, Orhei) şi *Scărişoarele,* locuri în trepte pe coasta unui deal

BDD-A26967 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:01:28 UTC)

(Negrea, Hânceşti) < *scară* „dispozitiv mobil din lemn sau metal, folosit pentru a urca sau a coborî de la un nivel la altul”, *scărişoară*, diminutiv al lui *scară; Scaun* din *În Scaune,* locuri accidentate (Trebujeni, Orhei) şi *Scăunele,* coastă de deal în trepte (Bobeica, Hânceşti) < *scaun* „mobilă pe care se poate aşeza o singură persoană”, *scăunel,* diminutiv al lui *scaun; Talpa* din *Talpa Dealului,* partea de jos a unui deal (Podoima, Camenca) şi *Talpa Măgurei,* partea de jos a movilei Măgura (Făleşti) < *talpă* „partea de dedesubt a labei piciorului (la om)”; *Târnaţ* din *Imaşul de pe Târnaţ*, loc de păşunat pe un teren plan de pe coasta unui deal (Selişte, Nisporeni) < *târnaţ* „terasă îngustă de-a lungul peretelui din faţă la casele ţărăneşti; prispă”; *Tigaia* din *Tigăiţele*, hârtoape (Zubreşti, Străşeni) < *tigaie* „vas de bucătărie de formă rotundă folosită la prăjit”; *Zarea* din *Zarea Dealului,* culme de deal (Drăguşeni, Străşeni) < *zare* „orizont”.

Sunt de menţionat aici şi alte toponime entopice cu caracter metaforic, valoarea lor expresiv-semantică fiind uşor sesizabilă: *Boldul, Botul Dealului, Boţul, Brazda, Bulbucul, Buza Găvanului, Căpăţina, Cheile Bâcului, Cheutoarea, Chişoiul, Coada Iazului, Colţul Stâncii, Cornul Pădurii, Cotul Prutului, Cotloanele, Creasta Dealului, Crucea Drumurilor, Cumpăna, Cununa Dealurilor, Cuptoarele, Faţa Dealului, Fundurile, Furca Drumului, Geana Dealului, Greabănul, Grumazul, Pieptul Dealului, Şaua Dealului, Şerpoaica, Ţuguiul, Zgâul.*

Numele de familie, indiferent de proveniența lor lexicală şi ponderea semantică, în prezent nu mai dispun de sensul original. Semnificaţia pe care o conţin e cea denotativă, bazată pe funcţia lor principală – denominativă, de identificare şi individualizare. Doar poreclele şi supranumele curente mai păstrează legătura de conţinut şi expresie cu elementele lexicale motivante: *Babălungă, Belivacă, Buburuz, Cârlibabă, Creţu, Degeratu, Făcăleţ, Frigelinte, Furăoaie, Iepurilă, Lăcustă, Limbălungă, Mătăhală, Mereacre, Picheriţă, Pungăgoală, Radioală, Rătăcitu, Roşcatu, Sâcâilă, Târâiebrâu, Ţarălungă, Vâjieală, Zgârâiebrânză, Zvârlefus* etc.; *Arendaşu, Brăgaru, Ciobanu, Ciubotaru, Croitoru, Fântânaru, Fieraru, Dogaru, Dughenaru, Lăutaru, Moraru, Olaru, Păduraru, Păscaru, Pâslaru, Rotaru, Văcaru, Zidaru* etc.

Pentru a-şi exprima atitudinea pozitivă şi simpatia faţă de unele personaje din operele literare proprii, scriitorii aleg şi nume adecvate, sonorizante şi expresive din antroponimia naţională, clasică sau universală: *Adela, Adrian, Angela, Augustin, Aurelia, Biatrice, Călin, Cornelia, Diana, Doli, Eugen, Felicia, Lucia, Lucreţia, Magdalena, Mihaela, Nicoleta, Ofelia, Paul, Teodor, Violeta.*

Şi din contra, personajelor negative le sunt atribuite nume din fondul antroponimic autohton sau special inventate ce displac prin conţinutul lor pal ori negativ sau prin complexul lor sonor. Să ne amintim de numele comice sau, de-a dreptul, ironice şi satirizante ale personajelor din opera dramaturgului Ion Luca Caragiale: *Dandanache, Caţavencu, Farfuride, Brânzovenescu, Trăhănache, Tipătescu, Pristanda* etc. Prin aceste nume, scriitorul ridiculizează şi, în acelaşi timp, combate calităţile morale şi comportamentul decăzut al unor indivizi din vechea societate: demagogia, linguşirea, viclenia, înşelăciunea, făţărnicia, trădarea. I. L. Caragiale a fost un observator lucid

BDD-A26967 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:01:28 UTC)

şi ironic al societăţii româneşti din vremea sa, un scriitor realist şi moralizator. El foloseşte satira şi sarcasmul pentru a demasca moravurile societăţii şi pentru a crea personaje dominate de o morală reprezentativă a tipului şi caracterului uman. Scriitorul a creat personaje tipice în împrejurări tipice [cf. 8].

Metonimia. O figură de stil, înrudită cu metafora, este *metonimia.* Termenul provine din fr. *métonymie* (< lat. *metonimia*) şi înseamnă „înlocuirea unui nume cu altul; redenumire". Metonimia, ca şi metafora, se bazează pe asemănare şi comparaţie, prin apropierea imaginară a unor obiecte legate între ele printr-o relaţie logică. Ambele tipuri de creaţii lexicale conferă textului valori expresive şi emoţii estetice sporite. Cuvântul *luna,* de exemplu, ne comunică sensul obişnuit de „astru, satelit natural al Pământului", în timp ce sintagma metaforică *regina nopţii* ne transpune într-o lume feerică, de basm. Una e semnificaţia lexemului *cântare* (pl. *cântări*) şi cu totul altul este sensul expresiei metonimice *cântările* pentru noţiunea „păsări" din poemul „Revedere" de M. Eminescu: *Iar, eu fac ce fac demult, Iarna viscolul ascult, Crengile-mi rupându-le, Apele astupându-le, Troienind cărările şi gonind c â n t ă r i l e.* Creaţii metonimice sunt cuvintele: *acoperiş* „adăpost"; *capete* „vite", *idol* „persoană stimată, iubită, adorată", *moscal* „rus", *rădăcină* „legătură de rudenie", *săbii* „oşteni", *suflete* „membrii unei familii", „locuitori ai unui sat sau oraş", *turcul* „turcii".

Transferurile metonimice se realizează prin diferite modificări de sensuri şi figuri de stil (*sinecdocă, personificare, hiperbolă* etc.). Toponimia, ca domeniu onomastic, este reprezentată de următoarele tipuri metonimice:

1. *Toponime vizând situaţii de vecinătate, contiguitate:* *Grindul*, teren agricol în lunca Prutului < *Grindul*, ridicătură de teren alungită în lunca inundabilă a Prutului (Constantineşti, Cantemir); *Furnicari*, parte de pădure < *Furnicari*, muşuroi de furnici (Chetriş, Făleşti); *Ieruga*, teren agricol < *Ieruga*, vâlcea (Bisericani, Glodeni); *Movila / La Movila*, teren agricol < *Movila*, mică ridicătură de pământ (Spicoasa, Cahul); *Poiana*, parcelă de teren agricol < *Poiana*, loc fără copaci în interiorul pădurii (Răcăria, Râşcani); *Rădiacul / În Rădiac*, parte de moşie < *Rădiacul*, pădurice (Arioneşti, Donduşeni).

2. *Toponime ce denumesc întregul printr-o parte sau un component al său:* *Broasca*, lac (or. Cantemir); *Carasul,* lac (Crihana Veche, Cahul); *Crapul*, lac în lunca Prutului (Colibaşi, Cahul); *Curcubeţica*, teren agricol (Chioselia, Cantemir); *Ghindarii*, pădure (Morozeni, Orhei); *Lumânărica*, parte din câmpul agricol (Bobeica, Cantemir); *Plătica*, baltă în lunca Prutului (Colibaşi, Cahul); *Podişul*, teren agricol (Cania, Cantemir).

3. *Toponime ce denumesc o parte sau un component al unui întreg:* *Pârlita*, pădure (Bumbăta, Călăraşi); *Sălciile*, pădure de luncă (Olăneşti, Ştefan-Vodă); *Taietura*, pădure (Duma, Călăraşi); *Teiuşul*, pădure (Stolniceni, Hânceşti).

4. *Toponime formate prin folosirea singularului în locul pluralului:* *Balcanul*, pisc de deal (Caracuşenii Vechi, Briceni); *Cumpeniul*, deal dinspre Valea Cumpenelor (Băxani, Soroca); *Gălaţul* din *Gârla Gălaţului*, apă curgătoare în lunca Prutului (Văleni, Cahul); *Văiul*, deal între două văi adânci (Ciuciuleni, Hânceşti).

BDD-A26967 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:01:28 UTC)

5. ***Toponime formate prin folosirea pluralului în locul singularului:*** *Păpuşoaiele* pentru *Lanul cu Păpuşoi* (Burlacu, Cahul); *Piepţii* pentru *Pieptul Dealului* (Sipoteni, Călăraşi); *Pomeţii* pentru *Dealul Pomătului* (Selişte, Nisporeni; *pomăt / pomet* „grădină de pomi; livadă").

6. ***Toponime create prin animarea obiectelor topografice:*** *Calul,* deal (Măgura, Făleşti); *Capra*, observator (Baimaclia, Cantemir); *Cămila*, deal cu două ridicături de teren pe culme (Boghenii Vechi, Ungheni); *Şerpoaica* din *Valea Şerpoaicei*, vale cu mai multe cotituri (Tigheci, Leova); *Ursul* şi *Ursoaia*, movilă îngemănată (Sănătăuca, Floreşti).

7. ***Toponime create prin personificare:*** *Babele*, stânci izolate (Cobani, Glodeni); *Ciobanul şi Oile*, stânci înşirate (Valea Adâncă, Camenca); *Urieşul*, deal înalt (Obreja Veche, Făleşti).

8. ***Toponime create prin hiperbolizare:*** *Drăcoiul* / *Văgăuna Drăcoiului*, râpă adâncă, întunecoasă (Rudi, Soroca); *Strigoiul* / *Strigoiul Mare* şi *Strigoiul Mic*, dealuri înalte izolate (Albineţul Vechi, Făleşti); *Zmăul* / *Movila Zmăului*, movilă înaltă (Branişte, Râşcani).

Simbolizarea. Prin simbolizare se înţelege procedeul denominativ expresiv prin care se substituie numele unui obiect prin numele altui obiect în virtutea unor corespondenţe analogice reale sau imaginare. Simbol poate fi numele sau imaginea oricărui obiect care reprezintă sau evocă în mod convenţional o noţiune, o idee, un lucru, o fiinţă, o însuşire etc. Simboluri pot fi atât unele semne grafice, cât şi cuvintele din lexicul comun şi onimic al limbii. Semne simbolice se folosesc în ştiinţă şi tehnică (matematică, chimie, fizică, medicină etc.). În lingvistică, printr-un semn, o literă sau un grup de litere se abreviază un cuvânt sau o sintagmă, un termen, un nume, o denumire. În literatura artistică, prin simbolizare se creează chipuri ale unor personaje literare, se caracterizează în mod emblematic o persoană, un obiect, o situaţie, se exprimă plastic o idee, un sentiment.

Lumea vieţii umane e plină de simboluri. Simboluri sunt drapelul şi stema unui stat. Tricolorul naţiunii româneşti simbolizează prin albastrul cerului – *Libertatea*, prin galbenul ogoarelor – *Bogăţia Ţării*, prin roşul sângelui – *Frăţia* şi *Eroismul*. *Carpaţii* semnifică românismul milenar. Dotate cu sensuri simbolice sunt multe cuvinte şi termeni româneşti ale căror semnificaţii s-au cristalizat pe parcurs de secole: *crucea* – ortodoxia creştină, *bradul* – tinereţea şi frumuseţea, *măslinul* – înţelepciunea, *mărul* – fertilitatea, *crizantema* – puritatea, *mărţişorul* – speranţa, reînnoirea etc.

Onomastica, în special toponimia, domeniu de permanente creaţii onimice, dispune de diverse procedee şi mijloace denominative, inclusiv de ordin expresiv-simbolic. Tipice sunt nume topice cu caracter denominativ-simbolic:

1. ***Oiconime ce redau numele unor locuri şi localităţi importante şi de rezonanţă istorică din cuprinsul spaţiului românesc:*** *Brăila* (mun. Chişinău), *Oituz/Gura-Oituz* (Sângerei), *Humuleşti* (Anenii Noi), *Mărăşeşti* (Sângerei), *Piteşti* (Leova), *Podul Lung* (Călăraşi) ş.a. [9, repertoriul alfabetic]. Nume simbolice au purtat în trecut şi unele sate din Transnistria istorică: *Bârlad/Bârladu/Bârladea*, sat la izvoarele râului Bug; *Botoşani*, sat în fostul judeţ Olgopol; *Brăila*, sat în fostul judeţ Bobrineţ; *Bucureşti*, localitate situată pe Nipru; *Tecuci / Tecucia*, sat în jud. Nicolaev; *Timişul*, sat nelocalizat [10, p. 18-60].

BDD-A26967 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:01:28 UTC)

Mai numeroase sunt urbonimicele simbolice. Acestea pot fi exemplificate cu câteva nume de bulevarde, piețe și străzi din municipiul Chișinău: *Alba-Iulia, Brăila, Bucureşti, Dacia, Focşani, Galați, Humuleşti, Ipoteşti, Mărăşeşti, Suceava, Timiş, Târgovişte, Vaslui* [3, repertoriul alfabetic]. Aceste nume, unele nou-create, altele preexistente, dar restabilite în ultimul timp, au luat locul celor „contrafăcute", impuse de autoritățile regimului sovietic: *Энгельса улица, Охотский 3 переулок, Искры улица, Проспект Мира, Колхозная, Охотский 2 переулок, Дьячишиных улица, Безимянная улица, Ярославский 1 переулок, Лумумбы улица, Тимирязева улица, Кокарева улица, Вадулуйвский переулок, Охотский 4 переулок.*

2. *Oiconime ce evocă numele unor proeminente personalități din istoria şi cultura națională:* *Alexandru cel Bun* (Soroca), *Decebal* (Soroca), *Donici* (Orhei), *Inculeț* (Orhei), *Ion-Vodă* (Floreşti), *Pelivan* (Orhei), *Regina Maria* (Soroca), *Sturzeni* (azi Ucrainca, Căuşeni), *Ştefan-Vodă* (oraş, reşedință de raion).

Din această categorie fac parte și urbonimicele chișinăuiene: *Grigore Alexandrescu, Alexandru cel Bun, Gheorghe Asachi, Matei Basarab, Dimitrie Cantemir, Maria Cibotari, Miron Costin, George Coşbuc, Ion Creangă, Cuza-Vodă, Decebal, Alexandru Donici, Mihai Eminescu, George Enescu, Octavian Goga, Nicolae Grigorescu, Pantelimon Halippa, B. P. Hasdeu, Nicolae Iorga, Mihail Kogălniceanu, Vasile Lupu, Titu Maiorescu, Alexie Mateevici, N. M. Spătarul, Matei Milo, Andrei Mureşanu, Anton Pann, Ioan Pelivan, Ciprian Porumbescu, Petru Rareş, Liviu Rebreanu, Alecu Russo, Mihail Sadoveanu, Constantin Stamati, Ştefan cel Mare, Nicolae Titulescu, Grigore Ureche, Grigore Vieru, Mihai Viteazul, Alexandru Vlahuță*. Și acestea sunt nume noi sau restabilite, formații simbolice în spiritul limbii române și în corespundere cu tradițiile cultural-istorice naționale.

3. *Oiconime cu semnificații abstracte la origine, adesea convenționale sau cu conținut ce vizează diverse evenimente şi fapte de importanță locală:* *Biruința* (Sângerei), *Bucuria* (Cahul), *Doina* (Cahul), *Luminița* (Nisporeni), *Nucăreni* (Telenești), *Spicoasa* (Cahul), *Zorile* (Orhei) ș.a. *Nucăreni* e substituentul alonimului istoric *Îndărătnici*, acesta cu semnificație arhaică ironizantă, din care cauză a fost înlocuit cu actualul *Nucăreni*, dar și în legătură cu faptul că în 1983 tocmai fusese sădită în partea locului o livadă de nucari [9, p. 210]. Aproximativ după același principiu *Spicoasa* l-a înlocuit pe mai vechiul *Mihai Viteazul*; în anii ’50 ai secolului trecut, în sovhozul local se obținuse o roadă bogată de cereale (*de spicoase* în limbajul timpului).

Apelativizarea. Recunoscut este faptul că majoritatea numelor proprii provin din apelative. Au devenit nume proprii mai cu seamă substantivele și adjectivele, dar, într-o anumită măsură, și verbele (cf. antrop. *Belivacă, Catărău, Frigelinte, Pârlioaie* etc.). E bine cunoscut, de asemenea, și fenomenul invers, trecerea numelor proprii în categoria numelor comune. Este și acesta un procedeu de derivare semantică. Partea de vorbire care se îmbogățește pe baza acestor transferuri este însă substantivul.

Din dorința de a ne exprima mai simplu și mai concis, adesea spunem: *Astăzi am făcut rost de un Cotnari veritabil* (în loc de *un vin de Cotnari*) sau *Prietenul meu e gata să dea totul pentru un Rembrandt* (în loc de pentru *un tablou de Rembrandt*).

BDD-A26967 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:01:28 UTC)

Aici scrierea cu inițiale majuscule a numelor proprii (un *Cotnari,* un *Rembrandt*) nu contează, e convențională. Statutul lor de apelative e confirmat şi de articolul nehotărât *un*, care se utilizează, de obicei, înaintea apelativelor.

Apelativizarea unor nume proprii s-a produs încă în latină. Pentru cuvintele moşte-nite din limba latină să se compare denumirile zilelor săptămânii: *luni* (< **lunis* < *Lunae dies* „ziua Lunii"; *marți* < **martis* < *Martis dies* „ziua planetei Marte"; *miercuri* < **mercuris* < *Mercurii dies* „ziua planetei Mercur"; *joi* < **jovis* < *Jovis dies* „ziua planetei Jupiter"; *vineri* < **veneris* < *Veneris dies* „ziua planetei Venus"; *duminică* < (*dies*) *domenica* „ziua Domnului".

Pe terenul limbii române s-au transformat în apelative mai multe nume proprii: *americă* „pânză de bumbac" < *America*; *astrahan* „pielicică de miel din rasa caracul" < *Astrahan*, oraş în Rusia; *irozi* „colindători" (sing. *irod*) < *Irod*, regele Iudeii (37 î.Hr. – 4 d.Hr.). Aici pot fi adăugate şi termenii entopici proveniți din nume proprii geografice (hidronime, oronime etc.): *bahlui* „mlaştină, mocirlă" < *Bahlui*, râu, afluent al Jijiei; *bărăgan* „teritoriu nepopulat" < *Bărăgan*, partea estică a Câmpiei Române, cu relief şi climă de stepă; *bugeac* „regiune nepopulată", „teren necultivat; păşune" < *Bugeac*, regiune în partea de sud a Basarabiei, cu relief şi vegetație de câmpie şi stepă; *culă* „vale cu pârâu; râuleț" < *Cula*, râu, afluent al Răutului; *dunăre* „râu", cu dim. *dunăriță* „mică apă curgătoare; râuleț, gârlă" < *Dunărea*, fluviu european; *răut* „râuleț, pârâu" < *Răut,* afluent al Nistrului [12, p. 129; 13, p. 22, 29, 56].

Majoritatea apelativelor de origine onimică reprezintă împrumuturi lexicale din alte limbi (franceză, germană, rusă, turcă). Formațiile apelative în discuție au avut ca bază motivațională diverse nume proprii:

1. ***Nume geografice, denumirile țării, regiunii sau localității, acestea arătând proveniența obiectelor desemnate, țara de unde erau importate, regiunea sau oraşul unde au fost pentru prima dată produse, fabricate:*** *baionetă* „lamă de oțel ascuțită la vârf, care poate fi fixată la țeava unei puşti" < fr. *baionnette* < *Bayonee*, oraş în Franța; *caşmir* „țesătură moale şi fină din lâna unor capre crescute în Kashmir" (India); *coniac* „băutură alcoolică tare" < *Cognac*, oraş în Franța, pe râul Charente; *maraton* „probă atletică pentru bărbați" < fr. *marathon* < *Marathon,* localitate în Grecia; *sacâz* „colofoniu" < tc. *sakîz* < *Sakîz* numele turcesc al insulei Chios (în Marea Egee); *faianță* „produs ceramic cu masă de culoare albă" < fr. *faïence,* it. *faenza* < *Faenza,* oraş în Italia; *fes* „acoperământ pentru cap" < tc. *fes* < *Fes,* oraş în nordul Marocului; *xeres* „vin de calitate superioară, cu un grad înalt de tărie" < fr. *xérès,* sp. *xeres* < *Xeres*, oraş în Spania.

2. ***Nume de persoane care indică inventatorul, creatorul, producătorul sau persoana care a avut o legătură oarecare cu obiectul sau fenomenul desemnat:*** *amper* „unitate de măsură a intensității curentului electric" < fr. *ampère* < *André Marie Ampère* (1775-1836), fizician francez; *watt* „unitate de măsură a puterii" < fr. *watt,* engl. *watt* < *James Watt* (1736-1819), inventator scoțian, în 1769 a construit maşina cu aburi; *volt* „unitate de măsură a tensiunii electrice" < fr. *volt,* it. *volta* < *Alessandro Volta* (1745-1827), fizician italian, în 1774 a inventat electrofonul; *magnolie* „arbust exotic cu flori

BDD-A26967 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:01:28 UTC)

albe” < fr. *magnolia* < *Pieree Magnol* (1638-1715), botanist şi medic francez; *mansardă* „încăpere de locuit construită sub acoperişul în pantă al unei clădiri” < fr. *mansarde* < *Jules Hardouin Mansart* (1646-1708), arhitect francez; *nicotină* „substanţă toxică, care se găseşte în frunzele de tutun” < *nicotine* < *Nicot,* francezul care a adus tutunul în Franţa în sec. al XVI-lea; *ohm* „unitate de măsură a rezistenţei electrice” < fr. *ohm*, germ. *Ohm* < *Gheorg Simon Ohm* (1787-1854), fizician german; *patefon* „vechi aparat pentru reproducerea sunetelor înregistrate pe o placă sau pe discuri” < fr. *pathéphone* < *Pathé*, numele fabricanţilor francezi, fraţii *Pathé* (+ elementul de compunere *fon* „sunet”); *şrapnel* „proiectil de artilerie încărcat cu gloanţe” < fr. *shrapnell*, engl. *shrapnell* < *Henry Shrapnell*, general englez căruia i se atribuie invenţia acestui tip de proiectil.

3. *Nume de persoane istorice, legendare sau nume de personaje literare:* *heracle* „om puternic” < fr. *hercule* < *Hercule* < *Heracles,* erou în mitologia greacă, personificând forţa fizică; *napoleon* „veche monedă franceză de aur” < fr. *napoléon* < *Napoleon* (1769-1821), împărat al Franţei (1804-1814 şi 1815); *troian* „fortificaţie străveche, constând dintr-un val de pământ şi şanţ” < slav. *троянъ* < *Traianus* (53-117), împărat roman (98-117); *zaichin* „om foarte puternic; atlet” < *Ivan Zaikin* (1880-1948), atlet profesionist, campion mondial la luptele clasice (1913), stabilit la Chişinău.

Numele proprii devenite nume comune îşi modifică sensul onimic de bază, dat fiind că pierd în fond legătura logico-semantică cu obiectele iniţial desemnate, în noua lor postură denumind obiecte cu totul de altă natură, şi, în acelaşi timp, îşi schimbă comportamentul gramatical, paradigma morfologică. Drept rezultat, noile formaţii îşi creează noi forme de gen şi număr, noi forme flexionare, obţinând şi posibilitatea de a fi însoţite de articolul nedefinit antepus. În acest plan s-au fixat şi unele tendinţe. Numele comune îşi păstrează forma de gen, dacă, atât ele înseşi, cât şi numele proprii respective, denumesc persoane, în general fiinţe: *un hercule – doi (veritabili) hercule*, *un irod – doi irozi, un zaichin – doi (nişte) zaichini*. La numele comune, provenite dintr-un nume propriu masculin, genul masculin se păstrează, dacă obiectul denumit este o unitate de măsură sau o monedă: *un amper – doi amperi, un volt – doi volţi, un napoleon – doi napoleoni.* Noile formaţii obţin forme de neutru dacă denumesc obiecte propriu-zise: *un coniac – două coniacuri, un fes – două fesuri, un xeres – două xeresuri.* Termenii împrumutaţi din alte limbi îşi păstrează, de obicei, formele de gen din limbile respective: *baionetă, magnolie, mansardă.*

În concluzie, transpunerea numelui unui obiect asupra altui obiect, care diferă net de primul prin natura sa individuală, dar şi acumularea de către acest nume a unor noi semnificaţii şi indici gramaticali sunt condiţiile necesare care determină specificul derivării semantice în procesul formării cuvintelor. Atât timp cât evoluţia sensului unui cuvânt nu este însoţită de schimbarea caracteristicilor sale funcţional-denominative, semantice şi gramaticale, nu avem a face decât doar cu precizarea sau actualizarea semnificaţiei cuvântului dat. Datorită transformărilor de ordin derivaţional şi onomasiologic apar noi unităţi lexicale, de sine stătătoare, independente, procesul ca atare constituind un mod specific de îmbogăţire a vocabularului.

BDD-A26967 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:01:28 UTC)

Referințe bibliografice

1. Eugen Câmpeanu. *Substantivul. Studiu stilistic.* Bucureşti, 1975.
2. Л. Тимофеев. *Основы теории литературы.* Moscova, 1966.
3. Lazăr Şăineanu. *Încercare asupra semasiologiei limbii române.* Bucureşti, 1887.
4. А. Рубайло. *Художественные средства языка*. Moscova, 1961.
5. Mihail Dolgan. *Metafora este poezia însăşi.* Chişinău, 2009.
6. Gh. Bolocan, Cristian Ionescu. *Dicționarul toponimic al României.* În: „Limba română", XXIV, 1975, nr. 3.
7. Ramona Lazea. *Toponime formate prin metaforă?* În: „Studii şi cercetări de onomastică (SCO)". Craiova, 2001, nr. 6.
8. www.personajele comice în opera lui I. L. Caragiale.
9. Anatol Eremia, Viorica Răileanu. *Localităţile Republicii Moldova. Ghid informativ documentar.* Chişinău, 2003.
10. Viorica Răileanu. *Toponimia Transnistriei. Restabilirea fondului onimic românesc, componența lexicală, structura derivațională.* Chişinău, 2008.
11. Anatol Eremia. *Chişinău. Istorie şi actualitate. Ghidul străzilor.* Chişinău, 2012.
12. Anatol Eremia. *Contribuţii la studiul formării cuvintelor în limba română.* Chişinău, 1979.
13. Anatol Eremia. *Dicționar explicativ şi etimologic de termeni geografici.* Chişinău, 2006.

BDD-A26967 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:01:28 UTC)